

ინტელექტუალური კაპიტალისა და ინოვაციების ეკოლუცია საქართველოში

ლევან გაბისონია
სტუ დოქტორანტი

„21-საუკუნიდან კაცობრიობის არსებობის
ბოლომდე ინოვაციური ინტელექტუალური
კაპიტალი ეკონომიკის მთავარი მამოძრავე-
ბელი ძალა იქნება“ - სტივ ჯობსი

რეზიუმე

ინტელექტუალური კაპიტალი და ინოვაცია თანამედროვე
ქვეყნების ეკონომიკის რეფორმათა ქვაკუთხედს წარმოადგე-
ნენ. ინტელექტუალური კაპიტალისა და ინოვაციების განვი-
თარება, ეკონომიკაში ინტეგრირება არნახული სისწრაფით
მიმდინარეობს ბოლო ოცდაათი წლის განმავლობაში. სწორედ
ინტელექტუალური კაპიტალისა და ინოვაციების მენეჯმე-
ნტის ეკოლუციამ, ეკონომიკა თვისობრივად ახალ მიდგომებ-
ზე, ცდონაზე დაფუძნებული გახდა. საქართველოში ცოდნაზე
დაფუძნებული ეკონომიკის განვითარება ბოლო ათწლეულის
განმავლობაში ძალიან აქტუალური გახდა. ამასთან, მოხდა იმ
გარემოების გაცნობიერება, რომ შეუძლებელია ცოდნაზე და-
ფუძნებული ეკონომიკის მშენებლობა ინტელექტუალური (ადა-
მიანური) კაპიტალისა და ინოვაციების გარეშე

საკვანძო სიტყვები: ცოდნა, ცოდნაზე დაფუძნებული ეკო-
ნომიკა, ინტელექტუალური კაპიტალი, ინოვაციები, ეკონომი-
კური რეფორმები, მთავრობა, სოციალური მდგომარეობა, ეკო-
ნომიკური მდგომარეობა, რეფორმები.

ძირითადი ტექსტი

1990-იანი წლებიდან მოყოლებული საქართველოს ეკონო-
მიკა რიგი პრობლემების წინაშე აღმოჩნდა, რომელსაც არ შე-
იძლება ზეგავლენა არ მოეხდინა ცოდნაზე, ინტელექტუალურ

კაპიტალზე დაფუძნებული სანარმოების განვითარებაზე. მრავალი ფაქტორიდან გამომდინარე აღსანიშნავია შემდეგი:

- **საგეგმო მეურნეობიდან საბაზრო ეკონომიკაზე გარდამავალი პერიოდის ეკონომიკა.** 1990-1992-იან წლებში საქართველოს ხელისუფლება ატარებდა ეკონომიკურ ურთიერთობათა ლიბერალიზაციის პოლოტიკას. ამასთან დაკავშირებით მიმდინარეობდა თავისუფალ ფასნარმოქმნაზე სწრაფი გადასვლა, მოხდა სახელმწიფო საკუთრების დიდი ნაწილის პრივატიზაცია, რამაც განაპირობა საბაზრო კონკურენციის წარმოშობა. ბევრი სანარმო ეკონომიკური პირობების ამ სწრაფი ცვლილებებისადმი მოუმზადებელი აღმოჩნდა.

- **ძლიერი ეკონომიკური კრიზისი ქვეყნის ეკონომიკის ყველა სფეროს შეეხო.** 1990-იან წლებში სამამულო ეკონომიკის უდიდესი ნაწილი დაცემის მდგომარეობაში იყო. ამ დროის განმავლობაში ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტი დაახლოებით ხუთჯერ შემცირდა. ბევრმა სანარმოომ, მათ შორის ტექნოლოგიურმა წარმოებამ არსებობა შეწყვიტა, ხოლო სანარმოების რიგმა ნაწილმა შეიცვალა თავისი საქმიანობის პროფილი.

- **სსრკ-ს დაშლამ განაპირობა ყოფილ მოკავშირე რესპუბლიკებს შორის სამეურნეო-კოოპერაციულ და სამეცნიერო-ტექნოლოგიური კავშირების მოშლა და შეიქმნა დამატებითი სახელმწიფო ბარიერები პროდუქციის მომსახურეობისა და ინფორმაციების გაცვლის სფეროში.**

სოციალურ-ეკონომიკურმა პირობებმა 1990-იან წლებში წარმოშვეს რიგი პრობლემები, რაც სამამულო წარმოების თითქმის ყველა სანარმოს შეეხო, მათ შორის, ცოდნაზე დაფუძნებულ სანარმოებსაც. აღსანიშნავია შემდეგი გარემოებები:

- **არასაკმარისი დაფინანსება,** რაც დაკავშირებულია ბიუჯეტის შემცირებასა და დეფიციტთან, სანარმოთა მნიშვნელოვანი ნაწილის პრივატიზაციასთან.

- **მაღალკვალიფიციური კადრების ნაკლებობა,** რაც დაკავშირებულია სპეციალისტების სამუშაოდ და საცხოვრებლად სხვა ქვეყნებში წასვლასთან, ხელფასის დაბალი დონისა და ინოვაციური პროექტების არასათანადოდ დაფინანსებასთან. ასევე,

ქართული განათლების სტრუქტურისა და ხარისხის ცვლილებებთან.

- **ცოდნაზე დაფუძნებული საწარმოებში ეფექტიანი სახელმწიფო პოლიტიკის არარსებობა**, რაც საბაზრო ურთიერთობებზე გადასვლისა და სახელმწიფო მართვის ყველა დონეზე კადრების განახლებასთან დაკავშირებულმა კვალიფიციური ხელმძღვანელების დეფიციტმა გამოიწვია.

- **პროფესიონალური მენეჯმენტის დეფიციტი**, საბაზრო მეურნეობის ახალ პირობებში, რომელიც განპირობებულია საბჭოთა დროში საბაზრო ეკონომიკისთვის სპეციალისტების მასიური მომუშაებლობით.

ჩამოთვლილმა ფაქტორებმა გავლენა მოახდინეს მთლიანად მეცნიერებაზე და ცოდნაზე, ინოვაციებზე დაფუძნებული საწარმოების მდგომარეობაზე. ასევე, ჩამოთვლილი არახელსაყრელი პირობების არსებობა დიდად აფერხებდა ქვეყნის ინოვაციური პოტენციალის შენარჩუნებასა და განვითარებას. მაგრამ, ბოლო ოცნლეულის განმავლობაში ბევრმა ყვექანამ მნიშვნელოვან პროგრესს მიაღწია ინოვაციებისა და ინტელექტუალური კაპიტალის განვითარების კუთხით.

ინოვაციების და ინტელექტუალური კაპიტალის განვითარებისთვის სხვადასხვა ქვეყნის მთავრობებმა შეიმუშავეს რეფორმათა პაკეტები, რომლებიც ძირითადად დაფუძნებულია ინოვაციური ინფრასტრუქტურის განვითარებაზე, რადგან ტექნოლოგიების კომერციალიზაცია, ცოდნაზე დაფუძნებული საწარმოების შექმნა და ადამიანური კაპიტალის სწორი მართვა წარმოუდგენელია შესაბამისი ფიზიკური და სამრთლებლივი ინფრასტრუქტურის განვითარების გარეშე.

სადაო აღარ არის ის ფაქტი რომ, ინოვაციები და ინტელექტუალური კაპიტალი თანამედროვე საზოგადოებაში ძირითადი სიმდიდრეა. იგი განსაზღვრავს ეკონომიკური სისტემების კონკურენტუნარიანობას, საფუძველია ზრდისა და განვითარების, რამდენადაც თავიანთი უნიკალური ბუნების გამო სწორედ არამატერიალური ხასიათის ფაქტორები განსაზღვრავენ საწარმოთა კონკურენტულ უპირატესობას ბაზარზე. ინტელექტუა-

ლური კაპიტალის და ინოვაციების შექმნის, ტრანსფორმაციის და გამოყენების პროცესში ერთვება საბაზრო ურთიერთობების ყველა სუბიექტი, კომერციული საწარმოების ჩათვლით, სახელმწიფო და საზოგადოებრივი დაწესებულებები და სხვა ორგანიზაციები. მისი მეშვეობით ქვეყნის ეკონომიკა უფრო ინფორმაციატევადი, მაღალტექნოლოგიური და ინოვაციებზე ორიენტირებული ხდება.

ეკონომიკის უნარი შექმნას და ეფექტიანად გამოიყენოს ინტელექტუალური კაპიტალი, სულ უფრო მეტად განსაზღვრავს ერის ეკონომიკურ ძალას და მის კეთილდღეობას. საზოგადოების გახსნილობა ახალი მიღწევების, ცოდნის, იდეებისა და ინფორმაციის იმპორტირებისათვის, ასევე მათი ეფექტური გამოყენების ქმედითი მექანიზმების ფორმირება და გამოყენება მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრავს ეროვნული და მსოფლიო ეკონომიკის წარმატებულ განვითარებას. პოსტინდუსტრიული საზოგადოების ცოდნაზე დამყარებული ეკონომიკის პირციპული განსხვავება წინა ეკონომიკური ფორმაციებისგან მდგომარეობს შემდეგში:

- საერთაშორისო ბაზრებზე დომინირებას იწყებენ ინტელექტუალური საქონელი და მომსახურება. მაგ.: ლიცენზიებმა, რომლებიც ომისშემდგომ პირველ წლებში შეადგენდნენ ამერიკული ექსპორტის მეოთხედზე მეტს, 2000 წელს მისი ნახევარი შეადგინა. საექსპორტო შეფასებით ინტელექტუალური საქონლისა და მომსახურეობის ბაზარი დღეს ხუთჯერ უფრო სწრაფად იზრდება, ვიდრე ტრადიციული ბაზრები.

- თანამედროვე პირობებში პროდუქტებსა და მომსახურებაში ობიექტივიზირებული ცოდნა აყალიბებს საზოგადოების მიერ შექმნილი ღირებულებების უდიდეს ნაწილს. ეს ხდება, კერძოდ ინტელექტუალური საქონლისა და მომსახურეობის ზრდის შედეგად. სამომხარებლო საქონელი უფრო და უფრო იხვეწება და ვითარდება, რაც სწორედ ინტელექტუალური კაპიტალისა და ინოვაციების შედეგია.

- თანამედროვე ეკონომიკის პირობებში ცოდნის წარმოებას, შენახვას, გადაცემასა და გამოყენებასთან დაკავშირებუ-

ლი საქმიანობა პირველხარისხოვან მნიშვნელობას იძენს. ამ საქმიანობაში განსაკუთრებული როლი ცოდნას, განათლებას ენიჭება, რომლის ხასიათი და მნიშვნელობა სწრაფად იცვლება. განვითარებულ ქვეყნებში სულ უფრო მეტ ყურადღებას უთმობენ კონცეფციას - „სწავლა სიბერემდე“, რომლის თანახმადაც ყოველმა სპეციალისტმა თავისი შრომითი საქმიანობის პროცესში მუდმივად უნდა იზრუნოს კვალიფიკაციის ამაღლებაზე.

- პოსტინდუსტრიული ეკონომიკის დამახასიათებელი თავისებურებაა „მუშათა ცოდნის“ დომინირება ინდუსტრიულ მუშათა ჯგუფთან მიმართებაში. ზოგიერთი შეფასების მიხედვით თანამედროვე აშშ-ს ეკონომიკაში დასაქმებულთა 1/3 განეკუთვნება „მუშათა ცოდნას“.

- ბაზრის გლობალიზაციამ, კომპანიების რიცხვის ზრდამ, ბაზრებზე გასვლის, ახალმა ტექნოლოგიებმა, მზარდმა გავლენამ აქციონერების მხრიდან - ყოველივე ამან განაპირობა ჰიპერკონკურენციის წარმოქმნა. ამასთან დაკავშირებით კონკურენტულ ბრძოლაში მთავარი ინსტრუმენტი ხდება მომხმარებელზე ორიენტაცია, მისი ინდივიდუალური მოთხოვნების უფრო მეტად გათვალისწინება, ასევე ბიზნეს-პროცესების მუდმივი სრულყოფა. როგორც პირველი, ასევე მეორე სტრატეგია მოითხოვს ინტელექტუალური რესურსების ეფექტიან გამოყენებას.

- სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის ტემპებისა და მასშტაბებისათვის დამახასიათებელია ის ფაქტი, რომ წარმოების მატერიალურ ბაზასა და შრომით რესურსებში ცვლილებები ჩამორჩებიან ტექნიკური შესაძლებლობების ტემპებს. ეს იმასთანაა დაკავშირებული, რომ მკაცრმა კონკურენციამ წარმოშვა სიახლეთა ტალღა, გაზარდა მაღალტექნოლოგიური საქონლისა და მომსახურეობის რიცხვი და ნაირსახეობა. მაგრამ, ამასთან ერთად, არსებითად შეამცირა მათი ბაზარზე გატანისა და საქონლისა და მომსახურეობის შეცვლას შორის ციკლი.

- თანამედროვე ეკონომიკა ასევე ხასიათდება ტრანსაქციული ხარჯების ზდით, რაც დაკავშირებულია ინფორმაციის მოძიებასთან, ბაზრის შესწავლასთან, კონტრაქტების დადებასთან

და მათ შესრულებაზე კონტროლთან, საკუთრების უფლებათა დაცვასთან და ა.შ.

- ინფორმაციისა და კომუნიკაციების მნიშვნელობა პოსტინდუსტრიულ ეკონომიკაში საწარმოს კონკურენტუნარიანობის უზრუნველყოფის მნიშვნელოვანი ფაქტორი ხდება. ინფორმაციის მოპოვებასა და დამუშავების ინტეგრაციამ უზრუნველყო უზარმაზარი სოციალური, კულტურული და ეკონომიკური სინერგეტიკული ეფექტი.

ჩამოთვლილი თავისებურებები განაპირობებენ მენეჯმენტის როლის მნიშვნელოვან ზრდას იტელექტუალური კაპიტალისა და ინოვაციების სფეროში. სწრაფცვალებად, ჰიპერკონკურენციის პირობებში თანამედროვე საწარმოებს სწორედ საინფორმაციო-ინტელექტუალური რესურსების ეფექტიანი გამოყენება აძლევთ უზარმაზარი კონკურენტული უპირატესობის მოპოვებისა და თვითგადარჩენის საშუალებას. სწორედ ამ გარემოების გააზრება ხდება საქართველოშიც. ქვეყნის ეკონომიკა უამრავი გამოწვევების წინაშეა. განსაკუთრების აღსანიშნავია სწორედ საქართველოს **ცოდნაზე დაფუძნებული** ეკონომიკის მშენებლობის პროცესი. ცალსახაა, რომ ასეთი ეკონომიკის მშენებლობა წარმოუდგენელია ეროვნული ინტელექტუალური კაპიტალისა და ინოვაციების სწორი მენეჯმენტისა და გნავითარების გარეშე. 2014 წელს საქართველოს მთავრობის გადანყვეტილებით შეიქმნა სსიპ-საქართველოს ინოვაციების და ტექნოლოგიების სააგენტო და ტექნოლოგიური პარკი, რომლის ძირითადი მიზანია ქვეყანაში ინოვაციური მენარმეობისა და ინტელექტუალური კაპიტალის განვითარების ხელშეწყობა. საინტერესო იქნებოდა თუ რა გავლენა მოახდინა სხვადასხვა ეკონომიკურ მაჩვენებლებზე ამ სტრუქტურის საქმიანობამ, მაგრამ ამ წლების განმვლობაში არ ჩატარებულა არცერთი კვლევა თუ რა გავლენა მოახდინა ამ სტრუქტურის ფუნქციონირებამ ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკის მშენებლობის პროცესში. ქვემოთ მოცემული ცხრილი გვიჩვენებს ტექნოლოგიური პარკების რაოდენობას სხვადასხვა ქვეყნებში:

ქვეყანა	ტექნოპარკების რიცხვი
აშშ	140
რუსეთი	80
უკრაინა	8
საქართველო	1
ევროპა (დსთ-ს გარდა)	260
სულ მსოფლიოში	600

დასკვნა

ამრიგად, ცოდნაზე დაფუძნებული ეკონომიკა ქვეყნის მდგრადი განვითარების საფუძველია, მაგრამ მისი მშენებლობა ინტელექტუალური კაპიტალისა და ინოვაციების სწრაფი განვითარების, ევოლუციის გარეშე წარმოუდგენელია. შესაბამისად, ქვეყნის მთავრობამ მკვეთრი ნაბიჯები უნდა გადადგას ინტელექტუალური კაპიტალისა და ინოვაციების განვითარების ტემპების გაზრდისა და მისი ეკონომიკაში ინტეგრირების მიმართულებით.

ლიტერატურა

1. აბრალავა, გვაჯაია ლ., ქუთათელაძე რ. საინოვაციო მენეჯმენტი, თბ., 2009;
2. ნიკოლაიშვილი ი., ჯანელიძე ვ., ინტელექტუალური საკუთრება და გამომგონებლობა, მათი არსი და ფასი // საქართველოს ეკონომიკა, 2008 N11.
3. ქოქიაური ლ., ინტელექტუალური კაპიტალი, თბ., 2013.
4. ანდრიესონ გ., ინტელექტუალური კაპიტალის გააზრება – არამატერიალური ღირებულებების შეფასების მეთოდის შედგენა. ბურლინგტონი, 2004.

REFERENCES:

1. Abzalava, Gvajaia L., Kutateladze R. Innovation Management, Tb., 2009.
2. Nikolaishvili I., Janelidze V., Intellectual Property and Invention, Their Essence and Price // Georgian Economy, 2008 N11.
3. Kokiauri L., Intellectual Capital, Tb., 2013.
4. Andriesson D., Making Sense of Intellectual Capital – Designing a method for the valuation of intangibles. Burlington, Mass: Butterworth-Heinemann. 2004.

**EVOLUTION OF INTELLECTUAL CAPITAL
AND INNOVATIONS IN GEORGIA**

Levan Gabisonia
PhD Student of GTU

RESUME

Intellectual capital and innovation are the cornerstones of modern countries' economic reforms. The development of intellectual capital and innovation and integration into the economy has been unprecedented for the last thirty years. The evolution of intellectual capital and innovation management has made the economy a new, knowledge-based approach. The development of the knowledge-based economy in Georgia has become very important in the last decade. At the same time, it was realized that it is impossible to build a knowledge-based economy without intellectual (human) capital and innovation.

Key words: Knowledge, knowledge-based economy, intellectual capital, innovations, economic reforms, government, social situation, economic situation, reforms.